

Muzyka
na Śląsku Cieszyńskim

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3826

50^{lat}
Uniwersytetu
Śląskiego
w Katowicach

Muzyka na Śląsku Cieszyńskim

Redakcja naukowa
Bogumiła Mika, Magdalena Szyndler

Redaktor serii: Muzyka
Bogumiła Mika

Recenzent
Tomasz Nowak

Redakcja: Mariola Massalska, Anna Piwowarczyk

Projekt okładki: Krzysztof Marek Bąk

Przygotowanie okładki do druku: Magdalena Starzyk

Korekta: Magdalena Cwajna

Projekt typograficzny i łamanie: Anna U. Piłśniak

Copyright © 2018 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3567-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3568-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 9,5. Ark. wyd. 12,0
Papier offset kl. III 90 g. Cena 24 zł (+ VAT)
Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wprowadzenie

7

Jolanta Szulakowska

*Panorama życia kulturalnego Śląska Górnego i Cieszyńskiego
w XIX i XX wieku – tradycje, wektory, zróżnicowania*

9

Magdalena Szyndler

Rozwój folklorystyki na Śląsku Cieszyńskim – pierwsze badania

26

Bogumiła Mika

Krystyna Turek – badacz folkloru i pedagog. Przyczynek jubileuszowy

38

Alojzy Suchanek

Wybrane sylwetki muzyków ewangelickich na Zaolziu

51

Arleta Nawrocka-Wysocka

Muzyczne tradycje wiślańskich luteranów

59

Zbigniew Jerzy Przerembski

Cieszyńskie prymaty folklorystyczne

69

Andrzej Wójcik

Instrumenty i kapele ludowe w folklorze pieśniowym Śląska Cieszyńskiego

78

Malwina Kołt

Fryderyk Firla ostatnim bastionem sztuki lutniczej w Cieszynie

94

Hanna Bias

*Utwory Jana Gawlusa odkryte na nowo. Spuścizna odnaleziona
w zbiorach Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej w Katowicach*

101

Danuta Zoń-Ciuk

Muzyka folklorem Beskidów pisana

117

Magdalena Dziadek

Ryszarda Gabrysia muzyka „metamuzyczna”

128

Ewa Cudzich

Od źródeł do ujścia. Tradycyjny folklor w dobie wpływów, inspiracji i przemian

134

Katarzyna Babulewicz

*Jak wykreować „podwórkowy klimat”, czyli muzyka Zenona Kowalowskiego
do serialu animowanego „Reksio”*

139

Wprowadzenie

Ziemia cieszyńska od lat inspirowała artystów, kompozytorów oraz twórców związanych z kulturą. Szczególnie muzyczna kultura ludowa była i jest bodźcem do działań na płaszczyźnie gromadzenia, analizowania i badania materiału folklorystycznego (pieśni, melodie instrumentalne), ale także tworzenia na jej bazie nowych utworów zarówno w estetyce „klasycznej” (stylizacje), jak i „przetworzonej” (m.in. muzyka folkowa i jej pochodne). Śląsk Cieszyński jest miejscem badań naukowych przede wszystkim ze względu na bogatą przeszłość historyczną i kulturową, o czym świadczą teksty umieszczone w niniejszej publikacji pt. *Muzyka na Śląsku Cieszyńskim*, która stanowi część pierwszą cyklu.

Monografię rozpoczyna niezwykle interesujący tekst Jolanty Szulakowskiej *Panorama życia kulturalnego Śląska Górnego i Cieszyńskiego w XIX i XX wieku – tradycje, wektory, różnicowania*, w którym autorka dokonuje porównania dwóch regionów śląskiej ziemi, wskazując na podobieństwa i różnice, starając się równocześnie wytłumaczyć przyczyny wielu zachodzących tam zjawisk kulturalnych.

Następnie Magdalena Szyndler w swoim artykule *Rozwój folklorystyki na Śląsku Cieszyńskim – pierwsze badania* przedstawiła ważne wydarzenia i postaci, które w znaczący sposób wpłynęły na rozwój folklorystyki na ziemi cieszyńskiej po obu stronach Olzy (badania polskie i czeskie).

Z kolei Bogumiła Mika w tekście *Krystyna Turek – badacz folkloru i pedagog. Przyczynek jubileuszowy* zaprezentowała tę znakomitą uczoną i badaczkę folklorystyki śląskiej, opierając się na szczegółowej analizie jej naukowego dorobku. Autorka niezwykle wnikliwie przybliżyła dokonania i dorobek profesor Krystyny Turek.

Alojzy Suchanek w szkicu *Wybrane sylwetki muzyków ewangelickich na Zaolziu* przypomina życie i działalność artystyczną takich postaci jak: Józef Podola, Karol Hławiczka, Eugeniusz Fierla, Paweł Kaleta, Jerzy i Stanisław Hadyna, Roman Berger czy Jan Gawlas.

Tekst *Muzyczne tradycje wiślańskich luteranów* Arlety Nawrockiej-Wysockiej oscyluje wokół ważnych powiązań kultury ludowej z religią (w tym przypadku dotyczy to Wiślan wyznania ewangelicko-augsburskiego). Autorka omawia powiązania obrzędowości dorocznej i rodzinnej z tradycjami luteranскими.

Zbigniew Jerzy Przerembski w artykule *Cieszyńskie prymaty folklorystyczne* wyczerpująco przedstawia i dookreśla instrumenty ludowe występujące na ziemi cieszyńskiej, rolę muzyków ludowych oraz ewolucję składu kapel na obszarze ziemi cieszyńskiej.

Do badaczy zainteresowanych instrumentarium ludowym należy Andrzej Wójcik, który w swoim przyczynku *Instrumenty i kapele ludowe w folklorze pieśniowym Śląska Cieszyńskiego* porusza temat historycznych uwarunkowań poszczególnych składów kapel ludowych oraz uwarunkowań źródłowych (studiuje dostępne źródła literackie i folklorystyczne, przedstawia rezultaty własnych badań terenowych).

W przyczynku *Fryderyk Firla ostatnim bastionem sztuki lutniczej w Cieszynie* Malwina Kołt przybliży historię działalności lutników cieszyńskich, poczynając od początków XIX wieku. Szczególną uwagę poświęca postaci współcześnie działającego budowniczego chordofonów – Fryderyka Firli.

Hanna Bias skupia się na życiu i twórczości zaolziańskiego twórcy urodzonego w Żukowie Dolnym, poświęcając mu opracowanie pt. *Utwory Jana Gawlasa odkryte na nowo. Spuścizna odnaleziona w zbiorach Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej w Katowicach*.

Danuta Zoń-Ciuk w tekście *Muzyka folklorem Beskidów pisana* charakteryzuje folklorystyczne inspiracje w twórczości Jana Sztwiertni i zwraca uwagę czytelnika na wykonawczą stronę dwóch jego pieśni przeznaczonych na chór mieszany *a cappella*.

Tekst *Ryszarda Gabryśia muzyka „metamuzyczna”* autorstwa Magdaleny Dziadek dedykowany jest ważnej postaci kultury muzycznej Śląska Cieszyńskiego oraz Górnego, która w 2017 roku obchodziła 75. rocznicę urodzin.

Ewa Cudzych podejmuje refleksję nad wartością przekształceń tradycyjnego repertuaru ludowego w realizacjach zespołów folkowych w tekście *Od źródeł do ujścia. Tradycyjny folklor w dobie wpływów, inspiracji i przemian*.

Niniejszy zbiór kończy opracowanie Katarzyny Babulewicz zatytułowane *Jak wykreować „podwórkowy klimat”, czyli muzyka Zenona Kowalowskiego do serialu animowanego „Reksio”* dedykowane powstałemu w Studiu Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej serialowi animowanemu inicjującemu przed ponad 50 laty polską produkcję tego gatunku.